

8. FAIR TRADE JAKO ODPOWIEDŹ NA WYZWANIA GLOBALIZACJI

Fair trade as a response to the challenges of globalisation

Abstract: The aim of this chapter is to identify how Fair Trade practices address some of the contemporary global challenges arising from the processes of globalisation. Methods include analysis of the literature, reports, data, and information from organisations such as Fairtrade International, Fairtrade Poland, the Polish Fair Trade Association, the World Fair Trade Organization, the World Bank, and the United Nations. Fair Trade focuses on achieving social, environmental, and economic goals, especially in addressing poverty. Fair Trade is a social movement enhancing social awareness about global challenges and also a market of products that meet Fair Trade criteria. It aims to improve the living conditions of marginalised communities by tackling the negative impacts of globalisation and supporting sustainable development.

Keywords: Fair Trade movement, Fair Trade market, globalisation, global challenges, sustainable development.

Wstęp

Sprawiedliwy Handel¹ to międzynarodowy ruch społeczny i rynek, obejmujący organizacje oraz przedsiębiorstwa, które działają na rzecz sprawiedliwości w handlu i przyczyniają się do poprawy sytuacji marginalizowanych producentów oraz społeczności globalnego Południa. Priorytetem dla Fair Trade jest utworzenie bezpośrednich i sprawiedliwych relacji handlowych między globalnym Południem a globalną Północą, tak aby zapewnić możliwości rozwoju

¹ Ze względu na popularność obu wersji językowych, terminy „Fair Trade” oraz „Sprawiedliwy Handel” będą stosowane wymiennie.

Sugerowane cytowanie: Jankowska, O. (2025). Fair Trade jako odpowiedź na wyzwania globalizacji. W: M. Śliwińska (red.), *W kierunku zrównoważonego rozwoju. Wyzwania, narzędzia, perspektywy* (s. 109–119). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-257-3/8>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

krajom Ameryki Łacińskiej, Afryki oraz Azji Południowej (Dalvali, 2012, s. 7). Działalność szeroko rozumianego Sprawiedliwego Handlu wychodzi naprzeciw współczesnym wyzwaniom globalnym o charakterze społecznym, ekonomicznym i środowiskowym, takim jak nierówności społeczno-gospodarcze, skrajne ubóstwo, głód i zmiany klimatyczne. Dlatego celem niniejszego rozdziału jest rozpoznanie, w jaki sposób działalność Sprawiedliwego Handlu przeciwdziała wymienionym wyżej współczesnym wyzwaniom wynikającym z procesów globalizacji.

Podjęcie tego tematu wynika z przekonania o konieczności reformy współczesnego systemu handlu międzynarodowego w kierunku funkcjonowania w sposób bardziej zrównoważony oraz potrzeby podniesienia świadomości społecznej na temat globalnych wyzwań i ich negatywnych konsekwencji, które w przypadku braku podjęcia konkretnych działań będą się pogłębiały. Rozważania zostaną przeprowadzone na podstawie analizy literatury przedmiotu, raportów, danych i informacji pochodzących z organizacji takich jak Fairtrade International, Fairtrade Polska, Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu, Światowa Organizacja Sprawiedliwego Handlu (WFTO), Bank Światowy oraz Organizacja Narodów Zjednoczonych,

Pierwszy podrozdział ma na celu ukazanie szerszego kontekstu powstawania współczesnych wyzwań globalnych. Szczególna uwaga zostanie poświęcona w nim wyjaśnieniu pojęcia globalizacji gospodarki oraz przedstawieniu korzyści i wyzwań związanych z tym procesem. Podrozdział drugi porządkuje wiedzę na temat ruchu społecznego, rynku oraz zasad Sprawiedliwego Handlu, które wpisują się w ogólną koncepcję zrównoważonego rozwoju. Celem podrozdziału trzeciego jest rozpoznanie, w jaki sposób Sprawiedliwy Handel pomaga w rozwiązywaniu globalnych problemów o charakterze ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Podrozdział ten skupi się na działaniach i narzędziach, jakie wykorzystuje Sprawiedliwy Handel, między innymi poprzez organizacje działające na rzecz sprawiedliwości w handlu.

8.1. Szanse i wyzwania związane z procesem globalizacji

Według Grzywacza (2010, s. 102) „globalizacja z punktu widzenia ekonomicznego jest historycznym procesem narastającej liberalizacji oraz integracji gospodarczej podmiotów gospodarki światowej. Państwa i społeczeństwa stają się coraz bardziej współzależne od siebie w światowym, społecznym podziale pracy”. Celem niniejszego podrozdziału jest ukazanie szans i zagrożeń związanych z tym procesem. Pozwalają one bowiem zrozumieć szersze tło idei i genezę Sprawiedliwego Handlu.

Globalizacja gospodarki to proces, który postępuje od ery wielkich odkryć geograficznych, czyli przełomu XV i XVI wieku. Jednak globalizacja, która odzwierciedla dzisiejsze rozumienie tego pojęcia, rozpoczęła się na przełomie lat 80. i 90. XX wieku, kiedy to do procesów rozwojowych globalnej gospodarki włączyły się kraje bloku wschodniego – kraje socjalistyczne oraz kraje globalnego Południa (Dach, 2009, s. 13). To właśnie w tym okresie procesy globalizacji gospodarki znacznie przyspieszyły. Napędzane są one poprzez postęp technologiczny, umiędzynarodowienie produkcji, liberalizację handlu, rynków pieniężnych oraz kapitałowych (Dach, 2009, s. 14). Dotyczą wielu różnych sektorów, w których dynamika zmian może różnie przebiegać w zależności od rynku, na przykład usług, towarów, przemysłu (Maśloch, 2005, s. 18). Dzięki procesom globalizacji następuje szybszy wzrost gospodarczy, zwiększa się swoboda w przemieszczaniu się osób oraz podnosi się dobrobyt społeczny i – co z tym związane – następuje poprawa warunków życia (Bąk, 2001, s. 78).

Szybki proces rozwoju społeczno-gospodarczego XX wieku, wynikający z procesów internacjonalizacji rynków wewnętrznych oraz różnych wielowymiarowych zjawisk społecznych i ekonomicznych, wiązał się jednak również z zagrożeniami, które stały się wyzwaniami w skali globalnej (Dach, 2009, s. 13). Jednym z poważniejszych wyzwań jest to, że wymienione korzyści nie są odnoszone przez wszystkich, a ich nierównomierny podział przyczynia się do pogłębiania nierówności między państwami globalnego Południa i globalnej Północy (Zalega, 2015, s. 82). Największe korzyści z procesów globalizacji odnoszą bowiem kraje wysoko rozwinięte, natomiast kraje najslabiej rozwinięte i rozwijające się często nie doświadczają pozytywnych skutków lub tylko w znikomym zakresie, zmagają się zaś z wyzwaniami spowodowanymi postępującą globalizacją. Globalizacja gospodarki przyczynia się do powstawania negatywnego zjawiska polegającego na tym, że bogaci stają się coraz bardziej zamożni, a biedni ubożeją. Te nierówności społeczno-ekonomiczne wynikają między innymi z uprzednio nagromadzonych zasobów oraz braku skutecznych narzędzi do niwelowania nierówności i łączącego się z nimi pogłębiającego się ubóstwa. Obecnie kluczowym narzędziem, które ma pomóc w zwalczaniu tych problemów, są cele zrównoważonego rozwoju ONZ (Jasiak, 2022, s. 78, 230–231).

Ubóstwo jako jedno z najistotniejszych wyzwań społeczno-gospodarczych pogłębia się wraz z postępującymi procesami globalizacji. Zgodnie z danymi Banku Światowego (World Bank, 2017, s. 29) międzynarodowa granica ubóstwa wynosi 1,90 \$ dziennego dochodu na osobę. Obecnie około 1,1 mld ludzi na świecie żyje poniżej tego progu. Największe skupiska osób żyjących w ubóstwie znajdują się w Afryce Subsaharyjskiej, gdzie liczba ta wynosi 534 mln, oraz w Azji Południowej, z liczbą 389 mln (UNDP, s. 1–3). Ubóstwo i niskie dochody są z kolei ściśle powiązane z problemem głodu. Niedożywienie i głód

najdotkliwiej dotyczą kraje rozwijające się, zwłaszcza te, które charakteryzują się największą liczbą ludności (Michalczyk i Michalczyk, 2019, s. 51).

Ponadto dodatkowy problem stanowią nasilające się konflikty w państwach globalnego Południa, które nie tylko zagrażają bezpieczeństwu, ale także uniemożliwiają rozwój. Do najbardziej niestabilnych regionów należą Afryka Północna i Bliski Wschód, jednak nie są to jedyne obszary, w których sytuacja zagraża bezpieczeństwu i rozwojowi społeczności. Do kolejnych takich regionów zalicza się również Afryka Subsaharyjska oraz Azja Południowa (Global Peace Index, 2024, s. 2–16).

Kolejnym znaczącym wyzwaniem są kwestie środowiskowe i klimatyczne, które stają się coraz poważniejszym problemem. Ich rozwiązanie jest kluczowe dla zapewnienia zrównoważonej przyszłości. Zmiany klimatyczne skutkują nie tylko coraz częstszymi ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, lecz także prowadzą do utraty bioróżnorodności i wyzwań związanych z bezpieczeństwem żywnościowym. Wzrost temperatury może prowadzić do znacznych strat w uprawach, co zagraża stabilności dostaw żywności. Wyzwania te szczególnie dotyczą regionów globalnego Południa oraz w największym stopniu wpływają na życie ich społeczności (United Nations, b.d.).

Procesy globalizacji przyczyniły się do powstania wyzwań, z którymi zmagają się współczesny świat, ale także ukształtowały to, w jaki sposób działa globalna gospodarka. Piszą o tym Simons i Nijhof (2021), którzy podkreślają, że trudność, jaką jest transformacja rynku w kierunku zrównoważonym, polega na przyzwyczajeniu wszystkich uczestników rynku do nowego sposobu działania. Dotychczasowe bodźce i powtarzane schematy działania sprawiają, że rynki pozostają niezrównoważone (Simons i Nijhof, 2021, s. 19). Cechą współczesnej globalnej gospodarki jest dążenie do maksymalizacji zysku, krótkoterminowe relacje handlowe, dominacja korporacji i dominująca pozycja międzynarodowych koncernów, co zdaniem wielu naukowców świadczy o tym, że to właśnie korporacje i organizacje międzynarodowe wyznaczają kierunki, zgodnie z którymi następuje rozwój globalnej gospodarki (Jasiak, 2022, s. 71). Rozwiązanie problemów wynikających z globalizacji jest tymczasem niezbędne dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, poprawy sytuacji społeczności globalnego Południa oraz zapewnienia godnych warunków życia dla przyszłych pokoleń. Kluczowym zadaniem dla wszystkich państw jest zatem wykorzystanie pozytywnych aspektów globalizacji przy jednoczesnym minimalizowaniu jej negatywnych skutków, którymi obecnie najbardziej są dotykane państwa i mieszkańcy globalnego Południa (Dach, 2009, s. 18). To, w jaki sposób funkcjonuje rynek, często pogłębia negatywne skutki omawianych wyżej procesów, dlatego też niezbędne jest podjęcie takich kroków, które pozwolą czerpać korzyści wszystkim uczestnikom rynku i na skuteczne przeciwdziałanie obecnym problemom społecznym, ekonomicznym i środowiskowym.

8.2. Idea i zasady Fair Trade

W obliczu problemów i wyzwań, z jakimi boryka się gospodarka globalna, godnym uwagi zjawiskiem wydaje się ruch społeczny Sprawiedliwego Handlu. Dlatego celem niniejszego podrozdziału jest przedstawienie idei i zasad Fair Trade.

Według definicji utworzonej w 2001 roku przez FINE² Sprawiedliwy Handel to:

partnerstwo handlowe, oparte na dialogu, przejrzystości i szacunku, które dąży do większej równości w handlu międzynarodowym. Przyczynia się do zrównoważonego rozwoju przez oferowanie lepszych warunków handlowych oraz ochronę praw marginalizowanych producentów i pracowników najemnych, szczególnie w krajach Południa. Organizacje Sprawiedliwego Handlu (wspomagane przez konsumentów) są aktywnie zaangażowane we wspieranie producentów, podnoszenie świadomości i kampanie na rzecz zasad i praktyk konwencjonalnego handlu międzynarodowego. (Międzynarodowa Karta Sprawiedliwego Handlu, 2018, s. 11)

Priorytetem dla Fair Trade jest zapewnienie możliwości rozwoju dla marginalizowanych producentów oraz ich społeczności, a także eliminacja ubóstwa w tych regionach świata.

Fair Trade jako ruch społeczny swoje początki ma w drugiej połowie XX wieku. Głównym celem dla Sprawiedliwego Handlu było utworzenie bezpośrednich relacji handlowych między małymi producentami z krajów globalnego Południa a organizacjami Sprawiedliwego Handlu znajdującymi się w krajach rozwiniętych gospodarczo. Działanie ruchu, jak też organizacji Fair Trade od początku opiera się na strategii *Trade not Aid*, czyli oferowana pomoc ma być wsparciem rozwojowym, a nie wyłącznie finansowym (Dalvali, 2012, s. 7). Fair Trade ma za zadanie włączyć najuboższych i marginalizowanych uczestników rynku do systemu handlu międzynarodowego, w szczególności z regionów globalnego Południa, na takich zasadach, które umożliwią im godne życie i rozwój (Śliwińska, 2023, s. 52). Dlatego działalność Sprawiedliwego Handlu oraz jego zasady wpisują się w ogólną koncepcję zrównoważonego rozwoju, który według definicji Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju jest „rozwojem odpowiadającym obecnym potrzebom bez uszczerbku dla możliwości spełnienia swoich potrzeb przez przyszłe pokolenia” (Report of the World Commission on Environment and Development, 1987). Sprawiedliwy Handel działa na rzecz zrównoważonego rozwoju poprzez tworzenie uczciwych warunków handlowych, zapewnienie godziwego wynagrodzenia dla producentów i pracowników w krajach rozwijających się. Przyczynia się do zwalczania ubóstwa i głodu oraz wspiera równość

² Nieoficjalna inicjatywa współpracy organizacji Sprawiedliwego Handlu, takich jak FLO (obecnie Fairtrade International), NEWS!, IFAT (obecnie World Fair Trade Organization) oraz EFTA (European Fair Trade Association) (Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu [1]).

plici. Działa na rzecz godnych warunków pracy i wzrostu gospodarczego, co pomaga zmniejszać nierówności społeczne i ekonomiczne, a także promuje odpowiedzialną konsumpcję i produkcję.

Sprawiedliwy Handel opiera się niejako na dwóch filarach. Pierwszy z nich obejmuje przedsiębiorstwa i organizacje, które w pełni zaangażowane są w ideę Sprawiedliwego Handlu, produkując i sprzedając wyłącznie produkty zgodne z 10 zasadami Sprawiedliwego Handlu ustanowionymi przez WFTO³ (tabela 8.1). Takie podmioty przestrzegają ustanowione standardy we wszystkich wymiarach swojej działalności, a ich misją jest poprawa warunków życia i pracy w krajach globalnego Południa.

Tabela 8.1. Zasady Sprawiedliwego Handlu

Zasada	Opis
1. „Szansa dla wykluczonych producentów”	działanie na rzecz poprawy sytuacji finansowej producentów i ich społeczności oraz eliminacja ubóstwa
2. „Przejrzystość i odpowiedzialność”	promowanie relacji handlowych, które są korzystne i sprawiedliwe dla marginalizowanych producentów
3. „Sprawiedliwość w handlu. Praktyki Sprawiedliwego Handlu”	działania zgodne ze standardami Fair Trade, uwzględniające aspekty środowiskowe, ekonomiczne oraz społeczne
4. „Godziwa zapłata”	zapewnienie godnych warunków życia dla rolników, równych wynagrodzeń bez względu na płeć, ciągłości produkcji, a także przyczynienie się do zrównoważonej i odpowiedzialnej społecznie produkcji
5. „Nie dla pracy dzieci i niewolników”	praca nieletnich nie może negatywnie wpływać na ich rozwój; musi być zgodna z lokalnymi przepisami oraz respektować postanowienia konwencji ONZ o prawach dziecka
6. „Nie dla dyskryminacji, równość płci, wolność związkowa”	dbałość o równe prawa każdego pracownika, wspieranie równości płci, praw pracowniczych oraz działalności związków zawodowych
7. „Godne warunki pracy”	zapewnienie godnych i bezpiecznych warunków pracy, przy jednoczesnym przestrzeganiu praw dziecka oraz lokalnych norm i przepisów
8. „Budowanie potencjału”	rozwój działalności producenckiej, zarówno pod kątem poszerzenia kompetencji producentów, jak i otwierania nowych możliwości oraz rynków
9. „Promowanie Sprawiedliwego Handlu”	zwiększanie świadomości na temat Fair Trade oraz promowanie sprawiedliwych praktyk
10. „Działania na rzecz klimatu i ochrony środowiska”	działanie na rzecz budowania odporności na zmiany klimatu oraz stosowanie niskoemisyjnych i przyjaznych dla środowiska praktyk rolniczych

Źródło: na podstawie (Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu [2]; WFTO, b.d.).

³ Światowa Organizacja Sprawiedliwego Handlu (World Fair Trade Organization).

Zasady te obejmują szeroki zakres aspektów, w tym społeczne, ekonomiczne oraz środowiskowe. Wdrażając te zasady, Sprawiedliwy Handel stara się stworzyć bardziej uczciwy i odpowiedzialny system handlu, który uwzględni interesy zarówno producentów, jak i konsumentów, promując równocześnie większą sprawiedliwość i zrównoważony rozwój (tabela 8.1).

Istnienie drugiego filaru wynika z rosnącej popularności certyfikatów Fair Trade. Tutaj wpływ idei Sprawiedliwego Handlu zaczyna być widoczny także na rynku konwencjonalnym, gdzie przedsiębiorstwa mają możliwość wejścia na ten rynek poprzez certyfikację jedynie części swoich produktów, nie zmieniając całkowicie swojego dotychczasowego modelu biznesowego. Dualizm rynku oraz przenikanie się obu filarów przyczyniają się do wzrostu liczby podmiotów zaangażowanych w system Fair Trade (Śliwińska, 2023, s. 26–30).

Na rynku jest dostępnych wiele certyfikatów Sprawiedliwego Handlu, które odpowiadają standardom społecznie odpowiedzialnej produkcji i konsumpcji, zgodnym z zasadami ustalonymi przez organizacje Fair Trade. Dostępność tych certyfikatów zależy od regionu, a zasady ich przyznawania i sektory objęte certyfikatem oraz wymagania wobec certyfikowanych podmiotów mogą się różnić w zależności od jednostki certyfikującej. Najbardziej znanym i najszerzej rozpoznawalnym systemem certyfikacyjnym na świecie jest FAIRTRADE, rozpowszechniany przez międzynarodową organizację Fairtrade International. W Polsce przede wszystkim dostępne są przede wszystkim produkty właśnie z tym oznaczeniem. Istnieją jednak inne oznaczenia, na przykład Fair For Life czy Naturland Fair.

Sprawiedliwy Handel jest oddolną inicjatywą, która opiera się na konkretnych zasadach oraz systemach certyfikacji, które mają promować bardziej sprawiedliwy podział korzyści z handlu międzynarodowego.

8.3. Fair Trade jako antidotum na globalne wyzwania? Metody działania

W obliczu powyższych rozważań kluczowe staje się pytanie, w jaki sposób Sprawiedliwy Handel przeciwdziała omówionym wyżej wyzwaniom związanym z globalizacją gospodarki.

Szeroki zakres inicjatyw Sprawiedliwego Handlu przeciwdziała każdemu z trzech rodzajów wyzwań – społecznym, środowiskowym i ekonomicznym. Odzwierciedla to dobrze sposób funkcjonowania wspomnianego największego systemu certyfikacji Fair Trade rozwiniętego przez organizację Fairtrade International.

Do kryteriów ekonomicznych należy przede wszystkim cena minimalna Fairtrade, która jest minimalną kwotą ustaloną z góry, jaką rolnicy otrzymają za swoje produkty. Zapewnia ona bezpieczeństwo finansowe w razie spadków cen

rynkowych oraz gwarantuje ciągłość produkcji. Niezwykle istotna jest również premia Fairtrade, która jest dodatkową kwotą pozwalającą na realizację projektów wspierających rozwój społeczności i która pozostawia decyzje dotyczące realizacji danego projektu grupom konkretnych producentów. Premia Fairtrade przede wszystkim jest wykorzystywana na tworzenie niezbędnej infrastruktury, budowę szkół, zrównoważone metody produkcji, szkolenia edukacyjne, budowę przychodni medycznych czy systemy, które odpowiadają za jakość wód (Dragusanu i in., 2014, s. 220). Dzięki temu te dodatkowe, obok ceny Fairtrade, środki są przeznaczane na najbardziej wymagające poprawy obszary w danej społeczności, i to właśnie producenci samodzielnie podejmują decyzje, jaki obszar najbardziej wymaga tego typu inwestycji (Fairtrade Polska [1]).

Kreowanie długoterminowych i bezpośrednich relacji handlowych między producentami globalnego Południa a odbiorcami to kolejny ważny element działający na rzecz eliminacji wyzwań z jakimi zmagają się społeczności krajów globalnego Południa. Pozwalają one zapewnić stały dostęp do rynku zbytu, co ostatecznie wpływa na redukcję ubóstwa. Przedpłaty, które kupujący są zobowiązani uiścić na rzecz producentów, są również istotnym aspektem pozwalającym na zapewnienie stabilnych dochodów dla producentów jak i pracowników spółdzielni producenckich Fairtrade (Fairtrade Polska [1]).

Sprawiedliwy Handel to także przestrzeganie praw pracowniczych, praw kobiet, zakaz dyskryminacji oraz samodzielność tworzona poprzez spółdzielnie producenckie. Społeczne standardy dotyczą między innymi równych i sprawiedliwych płac, a także całkowicie zakazują pracy nieletnich (Fairtrade Polska [1]).

Ten system przede wszystkim pozwala na zapewnienie stabilności w ciągłości produkcji. Standardy Fair Trade przyczyniają się także do redukcji ubóstwa, działają na rzecz równości społeczno-ekonomicznej, a co za tym idzie – poprawy warunków życia.

Chociaż Sprawiedliwy Handel przede wszystkim koncentruje się na aspektach ekonomicznych i społecznych, uznaje także kluczową rolę ochrony środowiska dla dobrostanu człowieka. Dlatego standardy ekologiczne stanowią ważną część jego kryteriów. Przykładem tego, jak na znaczeniu w systemie Fair Trade zyskuje środowisko, jest niedawna zmiana dziesiątej zasady Fair Trade sformułowanej przez WTO, która została rozszerzona z „Szacunku dla środowiska” na „Działania na rzecz klimatu i ochrony środowiska”. Rola aspektów środowiskowych jest również widoczna w standardach Fairtrade, które wyraźnie oddzielają zasady ekonomiczne, społeczne i środowiskowe (Śliwińska, 2023, s. 17–18). Standardy środowiskowe obejmują różnorodne praktyki, w tym stosowanie zrównoważonych metod produkcji, odpowiedzialne zarządzanie odpadami, redukcję użycia chemikaliów (takich jak pestycydy i nawozy sztuczne), eliminację organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO) oraz zrównoważone

zarządzanie zasobami wodnymi (Fairtrade Polska [2]). Celem tych działań jest ograniczenie szkodliwego wpływu na środowisko i wspieranie zrównoważonego podejścia do produkcji oraz konsumpcji.

System certyfikacji Fairtrade spotyka się niekiedy z zarzutami dotyczącymi kwestii ustalania ceny minimalnej czy „faworyzowania” producentów Fairtrade kosztem innych uczestników rynku. Kontrowersje dotyczą również kierunku rozwoju tego rynku oraz zasad jego funkcjonowania, na przykład braku jasnych informacji dla konsumenta przy zakupie produktu o dokładnym podziale zysków, kosztach otrzymania certyfikatu oraz – co za tym idzie – barier powodujących, że tylko ograniczona liczba producentów ma szansę na uczestnictwo w systemie Fairtrade (Grącik-Zajaczkowski, 2015, s. 14–15). Według Goff (2018, s. 522) system Fairtrade wspiera rolników globalnego Południa, jednak nie w bardzo znaczący sposób. Zauważa ona także, że pomimo tego pozytywnego wpływu na producentów objętych systemem certyfikacji pomoc i realny wpływ nie dociera często do najuboższych oraz najbardziej potrzebujących społeczeństw i krajów świata.

System Fairtrade, jak też ogólna koncepcja działania mogą budzić pewne kontrowersje i z pewnością wiele aspektów jego funkcjonowania można rozwijać i ulepszać. Nie zmienia to jednak faktu, że cała inicjatywa przynosi pozytywne skutki społeczno-ekonomiczne i wpisuje się w ideę zrównoważonego rozwoju (Andersson, 2019, s. 118). Sprawiedliwy Handel działa w każdym z trzech aspektów związanych z globalnymi wyzwaniami i dąży, dzięki wymienionym wyżej narzędziom, do wywierania pozytywnego wpływu na rozwój społeczno-ekonomiczny globalnego Południa i eliminowania w szczególności problemu skrajnego ubóstwa. Działania podejmowane w ramach Sprawiedliwego Handlu mają całkowicie charakter oddolny, gdyż dzięki działaniom ruchu społecznego powstał rynek produktów Sprawiedliwego Handlu dający konsumentom z państw globalnej Północy możliwość pomagania najsłabszym uczestnikom rynku globalnego poprzez dokonywane zakupy towarów spełniających kryteria Fair Trade. Pobudza więc oddolną inicjatywę i uczy odpowiedzialnej konsumpcji.

Podsumowanie

Celem niniejszego rozdziału było rozpoznanie, w jaki sposób funkcjonowanie Sprawiedliwego Handlu przeciwdziała współczesnym wyzwaniom wynikającym z procesów globalizacji. Problemy społeczne, ekonomiczne i środowiskowe, takie jak ubóstwo, nierówności społeczno-ekonomiczne, zmiany klimatyczne, stanowią wyzwania, z którymi nie radzą sobie ani państwa, ani organizacje międzynarodowe. Celem Sprawiedliwego Handlu jest tymczasem całkowicie oddolne przeciwdziałanie im. Fair Trade jako ruch społeczny i rynek posiada

narzędzia, dzięki którym jest w stanie pozytywnie wpływać na sytuację społeczności globalnego Południa. Sprawiedliwy Handel jako ruch społeczny podnosi świadomość konsumentów na temat globalnych wyzwań i ich negatywnych skutków, które są odczuwane przede wszystkim przez społeczności globalnego Południa. Fair Trade jako rynek pozwala konsumentom na zakup produktów spełniających odpowiednie kryteria, takie jak sprawiedliwa cena, premia rozwojowa, przejrzyste warunki handlowe, godziwe wynagrodzenie, równouprawnienie, dbałość o aspekty środowiskowe, zakaz pracy nieletnich oraz pracy przymusowej. Dzięki temu Sprawiedliwy Handel jest w stanie wspierać rozwój społeczno-ekonomiczny marginalizowanych producentów globalnego Południa.

Działalność Sprawiedliwego Handlu nie jest jednak w stanie samodzielnie zredukować, czy też całkowicie wyeliminować, wszystkich wyzwań, gdyż niezbędne są zarówno odgórne regulacje, jak i podnoszenie świadomości społeczeństwa w kontekście zrównoważonego rozwoju i konsekwencji społecznych, ekonomicznych i środowiskowych w przypadku braku podjęcia skutecznych działań. Istotne jest podnoszenie świadomości konsumentów, gdyż wpływ nawet pojedynczych jednostek może przyczynić się do zmiany podejścia ich najbliższego otoczenia i podjęcia działań przez większe grupy społeczne w kierunku wspierania zrównoważonego rozwoju. Sprawiedliwy Handel jest taką inicjatywą, która nie tylko edukuje w kontekście zagrożeń i wyzwań, z jakimi mierzą się społeczności globalnego Południa, lecz także poprzez nabywanie certyfikowanych produktów pozwala konsumentom wpływać na otoczenie i realnie oddziaływać na redukcję wyzwań społecznych, ekonomicznych oraz środowiskowych.

Sprawiedliwy Handel nie jest „lekarstwem”, które całkowicie „wyleczy” i zniweluje globalne problemy, ale jego działalność reaguje na negatywne skutki tych procesów i dąży do ich redukcji, w szczególności wobec krajów najsłabiej rozwiniętych oraz rozwijających się, których nierówny podział korzyści z handlu międzynarodowego najbardziej dotyka. Działalność Sprawiedliwego Handlu jest jedną z takich oddolnych inicjatyw, która dąży do zapewnienia lepszych warunków życia społecznościom globalnego Południa oraz ku zrównoważonemu rozwojowi. Jest jednym ze sposobów przeciwdziałania negatywnym zjawiskom zachodzącym w globalnej gospodarce.

Bibliografia

- Andersson, V. (2019). Fair trade and sustainable development practices. *Diálogos Latinoamericanos*, 20(28), 118–126.
- Bąk, A. (2001). Globalizacja: szansa czy zagrożenie? *Pisma Humanistyczne*, (3), 75–81.
- Dach, Z. (2009). Globalizacja – wyzwania i zagrożenia. W: Z. Dach (red.), *Polska wobec procesów globalizacji* (s. 13–29). Polskie Towarzystwo Ekonomiczne.

- Dalvali, R. (2012). *The metamorphosis of Fair Trade*. Fair World Project.
- Dragusanu, R., Giovannucci, D., Nun, N. i Trade, F. (2014). The economics of Fair Trade. *Journal of Economic Perspectives*, 28(3), 217–236.
- Fairtrade Polska [1]. (b.d.). *Główne zalety Fair Trade*. <https://www.fairtrade.org.pl/fairtrade/glowne-zalety-fairtrade/>
- Fairtrade Polska [2]. (b.d.). *Certyfikaty i oznaczenia produktów Sprawiedliwego Handlu*. <https://spolecznosci.fairtrade.org.pl/o-kampanii/certyfikaty-i-oznaczenia-produktow-sprawiedliwego-handlu/>
- Global Peace Index. (2024). *Measuring peace in a complex*. Institute for Economics & Peace. <http://visionofhumanity.org/resources>
- Goff, S. C. (2018). Fair trade: Global problems and individual responsibilities. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 21(4), 521–543. <https://doi.org/10.1080/13698230.2016.1252993>
- Grącik-Zajackowski, M. (2015). Etyczne aspekty światowego systemu handlowego na przykładzie koncepcji Fair Trade. *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym*, 18(1), 7–19.
- Grzywacz, W. (2010). Globalizacja: szanse i zagrożenia. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne problemy usług*, 60, 102–117.
- Jasiak, K. (2022). *Nierówności społeczno-ekonomiczne jako skutek globalizacji* [praca doktorska]. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Maśloch, P. (2005). Globalizacja i jej wpływ na rozwój współczesnej cywilizacji. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 1, 17–26.
- Michalczyk, J. i Michalczyk, W. (2019). Problem marnotrawstwa i strat wobec zachowania bezpieczeństwa żywnościowego w ujęciu międzynarodowym. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 63(3).
- Międzynarodowa Karta Sprawiedliwego Handlu. (2018).
- Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu [1]. (b.d.). *Fair Trade*. <https://www.sprawiedliwyhandel.pl/category/fair-trade/>
- Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu [2]. (b.d.). *Zasady Fair Trade*. <https://www.sprawiedliwyhandel.pl/zasady-fair-trade-10-zasad-sprawiedliwego-handlu-wfto/>
- Report of the World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Simons, L. i Nijhof, A. (2021). *Changing the game: Sustainable market transformation strategies to understand and tackle the big and complex sustainability challenges of our generation*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429052613>
- Śliwińska, M. (2023). *Fair Trade and sustainable development: Dispersed hybrid markets*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003333845>
- UNDP (United Nations Development Programme) (2023). *2023 Global Multidimensional Poverty Index (MPI): Unstacking global poverty: Data for high impact action*. Human Development Reports.
- United Nations. (b.d.). *What is climate change?* <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>
- WFTO. (b.d.). *Home of Fair Trade enterprises*. <https://wfto.com/our-fair-trade-system/our-10-principles-of-fair-trade/>
- World Bank. (2017). *Monitoring global poverty: Report of the commission on global poverty*. The Atkinson Commission.
- Zalega, T. (2015). Idea Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade) – zarys problematyki. *Konsumpcja i Rozwój*, 3(12), 82–97